

Karadeniz Bölgesi Meyveciliğinin Mevcut Durumu ve Potansiyeli

Ahmet ÖZTÜRK¹, Sevgi SERTTAŞ¹

ÖZET: Türkiye’de toplam tarım alanı bakımından 4. sırada yer alan Karadeniz Bölgesi meyve üretim alanları bakımından Ege Bölgesi’nden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Karadeniz Bölgesi, 6.811.396 da’lık meyve üretim alanında (%20.8) yaklaşık 20 milyon ton olan Türkiye toplam meyve üretiminin %10.7’sini (2.138.700 ton) karşılamaktadır. Bölgede meyve üretimi yaygın olarak ev bahçeleri, karışık meyve bahçeleri ve kapama bahçeler şeklinde yapılmaktadır. Türkiye çay üretiminin tamamı (%100.0), fındık üretiminin ise büyük kısmı (%66.4) Karadeniz Bölgesi’nden karşılanmaktadır. Bu ürünlerin yanında kızılcık, kivi, muşmula, kestane, ceviz, dut, hünnap, armut, Trabzon hurması ve kiraz bölgede üretim miktarı fazla olan diğer meyve türleridir. Bölgede 2010-2016 yıllarında üretim alanı ve miktarı en fazla azalan meyve türleri kızılcık (%-81.8) ve kayısı (%-46.6) olurken en fazla artış ceviz (%63.6) ve Trabzon hurması’nda (%29.98) olmuştur. En fazla meyve üretim alanı Ordu (%31.6) ve Giresun (%16.6) illerinde, en fazla üretim ise Rize (%40.8) ve Trabzon (%16.5) illerinde gerçekleşmiştir. Karadeniz Bölgesi’nde çay’dan sonra sert kabuklu meyveler hem üretim alanı hem de üretim miktarı bakımından en yüksek paya sahiptir. Karadeniz Bölgesi’nin meyve üretimindeki mevcut durumu ve potansiyelinin detaylı olarak ele alındığı bu çalışmada incelenen veriler ışığında Karadeniz Bölgesi’nin ülkemiz meyve yetiştiriciliğinde önemli bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çay, fındık, Karadeniz, meyvecilik, üretim miktarı, üretim alanı,

Current Situation and Potential of Fruit Growing in the Black Sea Region

ABSTRACT: The Black Sea Region is fourth in terms of total agriculture production areas and it follows the Aegean Region as second in terms of fruit production areas in Turkey. The county has nearly 20 million tons of total fruit production. The Black Sea Region has 2.138.700 tons of total fruit production which corresponds to 10.7 percent of total production in area with 6.811.396 da. Fruit production in the region is mainly performed in home gardens, fruit gardens and in commercial orchards. All of the Turkey’s tea production (100.0%) and the biggest portion of hazelnut production (66.4%) are supported in the Black Sea Region. Besides these products, other fruits with higher production amount are cornelian cherry, kiwi, medlar, chestnut, walnut, mulberry, jujube, pear, persimmon and cherry. In the region, the highest decreases in production amount and production are in cornelian cherry (-81.8%) and apricot (-46.6%), while the highest increases are in walnut (63.6%) and persimmon (29.98%) during 2010-2016. The largest fruit production areas are in provinces of Ordu (31.6%) and Giresun (16.6%), the highest production quantities are in Rize (40.8%) and Trabzon (16.5%) provinces. Nut fruits have higher production amount and areas after tea production in the Black Sea Region. In this study, current situation and potential of fruit growing in the Black Sea Region were evaluated in detailed. According the data evaluated in the study, the Black Sea Region has an important potential in Turkey’s fruit growing.

Keywords: Tea, hazelnut, Black Sea, fruit growing, production amount, production area,

¹ Ahmet ÖZTÜRK (0000-0002-8800-1248), Sevgi SERTTAŞ (0000-0002-5557-308X), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü, Samsun, Türkiye
Sorumlu yazar/Corresponding Author: Ahmet ÖZTÜRK, ozturka@omu.edu.tr

GİRİŞ

Birçok meyve türünün ana vatanı veya anavatanları arasında yer alan ülkemizde 75'in üzerinde gerek yabancı gerekse kültüre alınmış meyve türü yetiştirilebilmektedir (Şimşek ve Kara, 2016; Şimşek ve Gülsoy, 2017). Türkiye sahip olduğu çok değişik ekolojik koşulları sayesinde hemen hemen her bölgesinde meyve yetiştiriciliği yapılmaktadır (Beyhan ve Şimşek, 2007; Ağaoğlu ve ark., 2015). Dünya'da 2011 yılı FAO verilerine göre 699.601.913 ton olan meyve üretiminde Türkiye 20.043.529 ton'luk üretime sahiptir. Türkiye bu üretimiyle dünya meyve üretiminin yaklaşık %2.5'ini karşılayan ve meyve üretiminde söz sahibi ülkeler sıralamasında ilk 10 ülke içerisinde yar alan önemli bir meyve üreticisi ülkedir. Türkiye bu üretimi ile yaklaşık 68 milyon tonluk meyve üretimine sahip olan Avrupa'da %26.78'lik üretim payına sahiptir (FAOSTAT, 2017). 2017 yılı verilerine göre yaklaşık 228.3 milyon dekar tarım alanına sahip olan ülkemizde 76.0 milyon dekarlık (%33.3) tarım alanı ile İç Anadolu Bölgesi ilk sırada yer alırken bunu Güneydoğu Anadolu (%13.3), Ege (%12.9) ve Karadeniz Bölgesi (%11.1) takip etmektedir. Türkiye tarım alanları içerisinde yaklaşık 32.0 milyon dekar olan meyvecilik alanlarının payı %14'dür. Meyvecilik alanları içerisinde en büyük payı Ege Bölgesi'nden (%25.4) sonra ikinci sırayı Karadeniz Bölgesi (%22.4) almaktadır (TÜİK, 2017).

Ülkemizin 7 coğrafik bölgesinden birisi olan Karadeniz Bölgesi farklı coğrafik yapısı ve ekolojik özellikleri ile ülkemiz bahçe bitkileri yetiştiriciliğinde ayrı bir yere sahiptir (Akbulut ve ark., 2015). Karadeniz Bölgesi, batıda Sakarya'dan doğuda Gürcistan sınırına kadar uzanmaktadır. Karadeniz Bölgesi 146.178 km² lik alanı ile Türkiye topraklarının %18'ini kaplar ve bu bakımdan Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgelerinden sonra 3. sırada yer almaktadır. Karadeniz Bölgesi batı, orta ve doğu olmak üzere 3 bölüme ayrılmaktadır. Karadeniz Bölgesi'nde Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Bayburt, Giresun, Ordu, Tokat, Samsun, Amasya, Sinop, Çorum, Kastamonu, Bartın, Karabük, Zonguldak, Düzce, Bolu olmak üzere toplam 18 il bulunmaktadır (Anonim, 2017). Yaklaşık 27.2 milyon dekar tarım arazisine sahip olan Karadeniz Bölgesi'nde yaklaşık 7.1 milyon dekar meyvecilik alanı yer almakta olup

bölgede meyvecilik alanı bakımından Ordu (%31.6), Giresun (%16.6) ve Samsun (%13.5) illeri ilk üç sırada yer almaktadır (TÜİK, 2017).

Karadeniz Bölgesi bol yağış almakta olup kıyı bölgelerde yazlar serin (23-24°C), kışlar ılık (5-7°C) Karadeniz iklimi, iç kesimlerde ise daha çok karasal iklim görülmektedir. Dağların kıyıya paralel uzanması tarım alanlarını kısıtlamakta olup iklimin de farklı olmasına sebep olmaktadır. Ülkemizin en fazla yağış alan bölgesi olan Karadeniz Bölgesi'nde dağların kıyı kesimin nemli olan havasının iç kesimlere geçmesini engellemesi bitki örtüsünün de farklılık göstermesine neden olmaktadır. Karadeniz Bölgesi diğer bölgeler içinde en fazla yağış alan bölgedir. Özellikle kıyı kesimlerde yağış daha fazladır. En fazla yağış alan il ise Rize'dir. Bitki örtüsü orman olup orman bakımından en zengin bölgedir. İç kesimlere doğru iklim karasal iklim özelliğindedir (Anonim, 2017).

Türkiye bahçe bitkileri üretim alanları içerisinde 2015 yılı verilerine göre Karadeniz Bölgesi'nin üretim alanları bakımından meyve üretim alanlarının % 29,9'unu (6.811.396 da), sebze üretim alanlarının % 14,8'ini (1.122.766 da) ve süs bitkisi üretim alanlarının % 2,9'unu (1.422 da) kapsadığı ve bu yönüyle Karadeniz Bölgesi bahçe bitkileri üretimi ve alanları açısından önemli bir potansiyele sahiptir (Akbulut ve ark., 2015). Bu üretim alanları içerisinde Karadeniz Bölgesi sahip olduğu engebeli arazi yapısı, kimyasal girdi (gübre, ilaç vb.) kullanımının düşük olması, zengin flora ve faunasının bulunması, sanayi tesislerine dayalı kirliliğin az olmasından dolayı organik tarım potansiyeli yüksek bir bölgedir (Öztürk ve Karabulut, 2017).

Türkiye'nin en uzun akarsuyu Kızılırmak'ın yanı sıra Çoruh, Kelkit, Sakarya, Filyos, Bartın, Yeşilirmak Karadeniz Bölgesi topraklarından Karadeniz'e dökülmektedir. Bölgede Türkiye tarımında önemli yer alan ovalar yer almakta olup Bafra, Çarşamba, Merzifon, Suluova, Taşova, Turhal, Tosya ve Boyabat ovası bölgedeki önemli ovalardandır. Bu ovalar içinde özellikle Bafra ve Çarşamba delta ovaları bölge için önemli ovalardır.

Karadeniz Bölgesi, yüzölçümünün büyüklüğü, kıyı kesimlerinde ve iç kesimlerinde farklı iklimlerin görülmesi, verimli ovaları ve önemli akarsularından

dolayı tarımsal üretim potansiyeli yüksek bölgelerimizdendir. Bu makalede TÜİK verileri dikkate alınarak ülkemizin ve Karadeniz Bölgesi'nin meyve üretim alanı ve miktarları hakkında bilgiler

verilmiştir. Ayrıca makalede ülkemizdeki ve Karadeniz Bölgesi'nde üretimi yapılan meyve gruplarının üretim miktarı ve üretim alanı, iller ve türler bakımından da değerlendirilmiştir.

KARADENİZ BÖLGESİ'NİN TÜRKİYE MEYVE ÜRETİMİNDEKİ YERİ

Türkiye ve Karadeniz Bölgesi'nin 2005-2016 yılları arasındaki meyve üretim alanı ve üretim miktarı Çizelge 1'de verilmiştir. Türkiye'deki meyve üretim alanı 2005 yılında 27 milyon da iken 2016 yılında 32 milyon da yükselmiştir. Son on iki yıllık süreçte üretim

alanında yaklaşık 5 milyon da artış meydana gelmiştir. Karadeniz Bölgesi'nde ise 2005-2016 yılları arasında meyve üretim alanı yaklaşık 6 milyon da olup önemli değişiklik göstermemiştir. Türkiye'de 2005 yılı meyve üretimi yaklaşık 15 milyon ton iken 2016 yılında 20 milyon ton'a ulaşmış olup bu dönemde yaklaşık 5 milyon ton'luk meyve üretim artışı görülmüştür.

Çizelge 1. Türkiye ve Karadeniz Bölgesi 2005-2016 yılları meyve üretim alan ve miktarları

Yıl	Türkiye		Karadeniz Bölgesi		Karadeniz Bölgesi'nin Türkiye Meyve Üretim Alanındaki Payı (%)	Karadeniz Bölgesi'nin Türkiye Meyve Üretim Miktarındaki Payı (%)
	Meyve Üretim Alanı (da)	Meyve Üretim Miktarı (ton)	Meyve Üretim Alanı (da)	Meyve Üretim Miktarı (ton)		
2005	27.764.560	15.907.479	6.360.570	2.130.685	22.91	13.39
2006	28.488.617	16.111.876	6.488.121	1.993.274	22.77	12.37
2007	28.648.793	15.465.865	6.470.228	2.021.139	22.58	13.07
2008	29.035.613	16.694.268	6.426.434	2.223.054	22.13	13.32
2009	28.944.228	17.492.066	6.207.998	1.977.903	21.45	11.31
2010	29.558.705	17.691.311	6.463.397	2.243.296	21.87	12.68
2011	30.330.433	18.224.617	6.758.350	2.079.189	22.28	11.41
2012	31.344.779	19.112.484	6.801.716	2.299.507	21.70	12.03
2013	31.686.656	19.175.395	6.790.038	2.190.999	21.43	11.43
2014	31.829.527	18.180.512	6.774.341	1.941.811	21.28	10.68
2015	32.176.973	18.852.946	6.768.822	2.356.507	21.04	12.50
2016	32.588.204	20.043.529	6.808.414	2.138.700	20.89	10.67

Karadeniz bölgesinde meyve üretimi ise genellikle 2 milyon ton civarındadır. Bazı yıllar özellikle 2014 yılında üretim 1 milyon tona kadar gerilemiştir. Üretim miktarındaki bu düşüşün temel nedeni 30 Mart tarihinde bölgede meydana gelen ilkbahar geç donlarıdır. Genel olarak Karadeniz Bölgesi'nin meyve üretim alanındaki payı (yaklaşık %22) ile meyve üretim miktarındaki payına (yaklaşık %12) bakıldığında Karadeniz Bölgesi meyveciliği Türkiye'de önemli rol oynamaktadır.

Türkiye ve Karadeniz Bölgesi'ndeki meyve türlerinin 2016 yılı üretim alanı ve üretim miktarları Çizelge 2'de verilmiştir. Üretim alanı ve miktarı bakımından çay ve fındık bölgede ilk sırada yer almaktadır.

Dünyada fındık üretiminde ilk sırada yer alan ülkemizin fındık üretimi en fazla Karadeniz bölgesinde yapılmaktadır. 2016 yılı

Çizelge 2. Karadeniz Bölgesi'nde yetiştiriciliği yapılan başlıca meyve türlerinin 2016 yılı itibarıyla Türkiye ve Karadeniz Bölgesi üretim alanları ve üretim miktarlarının karşılaştırılması

Meyve Türü	Türkiye		Karadeniz Bölgesi		Karadeniz Bölgesi'nin Meyve Üretim Alanındaki Payı (%)	Karadeniz Bölgesi'nin Meyve Üretim Miktarındaki Payı (%)
	Meyve Üretim Alanı (da)	Meyve Üretim Miktarı (ton)	Meyve Üretim Alanı (da)	Meyve Üretim Miktarı (ton)		
Kivi	24.870	43.950	13.823	17.200	55.58	39.14
Armut	254.579	472.250	17.013	51.439	6.68	10.89
Ayva	64.579	126.400	1.645	6.480	2.55	5.13
Erik	208.108	297.589	4.637	23.145	2.23	7.78
Vişne	223.237	192.500	9.182	14.170	4.11	7.36
Çilek	154.308	415.150	4.261	4.649	2.76	1.12
Fındık	7.054.451	420.000	5.576.756	278.197	79.05	66.24
Ceviz	868.528	195.000	117.581	36.618	13.54	18.78
Kestane	115.704	64.750	4.255	14.146	3.68	21.85
Çay (Yaş)	763.609	1.350.000	763.609	1.350.000	100.00	100.00
Elma	1.733.935	2.925.828	77.713	126.843	4.48	4.34
Üzüm	4.352.269	4.000.000	126.227	70.868	2.90	1.77
Şeftali-Nektarin	452.365	674.136	31.031	43.095	6.86	6.39
Kiraz	847.461	599.650	50.345	55.880	5.94	9.32
İncir	499.868	305.450	492	9.610	0.10	3.15
Limon	300.326	850.600	48	312	0.02	0.04
Muşmula	615	4.252	9	1.696	1.46	39.89
Kızılcık	1.446	10.962	29	6.340	2.01	57.84
Hünnap	1028	315	82	55	7.98	17.46
Ahududu	5.188	4.312	34	17	0.66	0.39
Böğürtlen	3.138	2.468	128	70	4.08	2.84
Dut	21.799	71.724	720	13.368	3.30	18.64
Nar	305.302	465.200	162	932	0.05	0.20
Trabzon Hurması	23.024	34.650	647	3.421	2.81	9.87
Kayısı	1.238.052	730.000	709	1.638	0.06	0.22
Portakal	526.958	1.850.000	730	1.777	0.14	0.10
Mandarin	465.690	1.337.037	1.753	4.735	0.38	0.35

420.000 ton olan ülkemiz fındık üretiminin %66.2'si Karadeniz Bölgesi'nde üretilmektedir. Ayrıca Türkiye üretiminin %100.0'nü oluşturan çay bölge için önemli bir türdür. Karadeniz Bölgesi kivi, muşmula, kıvılcık türlerinde de ülkemiz üretiminde önemli bir üretim payına sahiptir (sırasıyla, %39.1, %9.3 ve %57.8). Ceviz, hünnap ve dut üretiminin Karadeniz Bölgesi üretim miktarındaki payları %20'den azdır. Ahududu, nar, kayısı, portakal, mandarinin ise Karadeniz Bölgesi'ndeki hem üretim alanı hem de üretim miktarı düşüktür. Bu veriler ışığında Karadeniz Bölgesi'nin ülkemizde özellikle fındık, çay, kıvılcık, muşmula, kivi gibi meyve türleri ve yetiştiriciliği bakımından önemli yere sahip olduğu görülmektedir.

KARADENİZ BÖLGESİ MEYVE ÜRETİMİNİ OLUŞTURAN TÜRLER

Karadeniz Bölgesi'nde yetiştiriciliği yapılan meyve türlerinin 2010-2016 yıllarındaki üretim alanı ve üretim miktarları ile bu miktarlardaki değişim Çizelge 3'te verilmiştir. Yıllar arasındaki fark karşılaştırıldığında Karadeniz Bölgesi'ndeki üretim alanı ve üretim miktarında genel olarak azalmalar görülmektedir.

Karadeniz Bölgesi'nde türler bakımından bakıldığında kivi, ceviz, Trabzon hurması, fındık, çay, kiraz, mandarin ve kestane türlerinin üretim alanında; çay, üzüm, kiraz, limon, Trabzon hurması ve mandarin de ise üretim miktarında çok belirgin olmamakla birlikte artış görülmektedir.

Ülkemiz çay tarımının tamamının (%100.0), fındık üretiminin büyük bir bölümünün (%66.2) karşılandığı bölgede kıvılcık (%57.8), muşmula (%39.8) ve kivi (%39.1) önemli ürünlerdendir. Bu ürünlerin yanı sıra bölgede özellikle cevizde üretim alanındaki artışla birlikte üretim miktarında da %0.85 oranında artış görülmüştür. Ülkemizde ceviz yetiştiriciliğinde son yıllarda kapama ceviz

bahçelerinin kurulması ceviz üretiminde artışa sebep olmuştur. Öte yandan cevizde gençlik kısırlılığının uzun olması nedeniyle alandaki artış üretime henüz net olarak yansımamıştır. Kirazda ise uygun anaçların kullanılması ve uygun terbiye sistemlerinin uygulanması ile üretimde artış olmuştur. Üzümsü meyvelerden çilek bölge için önemli bir üründür. Bu üründe özellikle son yıllarda bölgeye uygun örtüaltı yetiştirme sistemleri ve özellikle yüksek verim ve kaliteye sahip nötr-gün çilek çeşitlerinin kullanımıyla üretim alanı ve miktarında artışlar gözlemlenmiştir. Ahududu ve böğürtlen ise ev bahçelerinde ve küçük alanlarda ara ürünü olarak yetiştirildiğinden ve bu ürünler kapama bahçe sisteminde yetiştirilmediği için üretim yok denecek kadar azdır.

Fındıkta üretim alanı artarken üretim miktarında azalma söz konusudur. Fındıkta fiyatın yüksek olması, ihracatın fazla olması, farklı değerlendirme şekillerinin olması gibi nedenlerden dolayı yeni fındık bahçeleri kurulmasıyla birlikte alanda da artış söz konusudur. Bununla birlikte fındıkta bazı hastalık ve zararlılarla yeterince mücadele yapılmaması (örneğin külleme ve fındık iç kurdu), düzensiz ürün alınması yani periyodisite göstermesi, kültürel uygulamaların yetersiz olması, fidan elde edilmesi için dip sürgünlerinin dikkatsiz sökülmesi gibi nedenlerden dolayı üretimde azalmalar görülmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde üzüm üretim alanı azalırken üretim miktarında artış görülmektedir. Üzümde üretim alanındaki düşüşler hastalık ve zararlılar nedeniyle bağların kuruması ve sökülmesi, aşılı asma fidanı üretiminin yetersiz ve pahalı olması, bağ alanlarının sökülerek yerleşime açılması gibi nedenlerden dolayı üretim alanlarında azalmalar görülmektedir. Öte yandan hastalık ve zararlılara dayanıklı ve bölgeye uygun çeşit ve anaçların kullanılması, kültürel uygulamalar, budama ve gübrelemelerin tekniğine uygun yapılması üretim miktarını arttırmaktadır.

Çizelge 3. 2010-2016 yılları itibariyle Karadeniz Bölgesi'nde yetiştiriciliği yapılan meyve türlerinin üretim alanı ve üretim miktarı arasındaki değişimler

Meyve Türleri	Karadeniz Bölgesi				Karadeniz Bölgesi'nin Meyve Üretim Alanındaki Yıllara Göre Değişimi (%)	Karadeniz Bölgesi'nin Meyve Üretim Miktarındaki Yıllara Göre Değişimi (%)
	Meyve Üretim Alanı (da)	Meyve Üretim Miktarı (ton)	Meyve Üretim Alanı (da)	Meyve Üretim Miktarı (ton)		
	2010	2010	2016	2016		
Kivi	11.841	17.596	13.823	17.200	16.74	-2.25
Armut	18.367	55.750	17.013	51.439	-7.37	-7.73
Ayva	2.453	9.301	1.645	6.480	-32.94	-30.33
Erik	5.278	29.016	4.637	23.145	-12.14	-20.23
Vişne	13.247	14.900	9.182	14.170	-30.69	-4.90
Çilek	4.287	4.846	4.261	4.649	-0.61	-4.07
Fındık	5.230.646	396.338	5.576.756	278.197	6.62	-29.81
Ceviz	71.872	36.309	117.581	36.618	63.60	0.85
Kestane	4.190	20.107	4.255	14.146	1.55	-29.65
Çay (Yaş)	758.641	1.305.566	763.609	1.350.000	0.65	3.40
Elma	89.359	136.453	77.713	126.843	-13.03	-7.04
Üzüm	165.459	64.403	126.227	70.868	-23.71	10.04
Şeftali-Nektarin	39.306	49.650	31.031	43.095	-21.05	-13.20
Kiraz	35.752	52.846	50.345	55.880	40.82	5.74
İncir	705	10.190	492	9.610	-30.21	-5.69
Limon	48	254	48	312	0.00	22.83
Muşmula	7	1.845	9	1.696	28.57	-8.08
Kızılcık	160	6.559	29	6.340	-81.88	-3.34
Hünnap	-	-	82	55	-	-
Ahududu	89	30	34	17	-61.80	-43.33
Böğürtlen	-	-	128	70	-	-
Dut	2517	13.731	720	13.368	-71.39	-2.64
Nar	683	1135	162	932	-76.28	-17.89
Trabzon Hurması	463	2632	647	3.421	39.74	29.98
Kayısı	1814	3.070	709	1.638	-60.92	-46.64
Portakal	1225	1931	730	1.777	-40.41	-7.98
Mandarin	1710	4676	1.753	4.735	2.51	1.26

KARADENİZ BÖLGESİ MEYVE ÜRETİMİNİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

Karadeniz Bölgesi'nde bulunan 18 ilin 2010 ve 2016 yılları arasındaki meyve üretim alanı ve meyve üretim miktarı Çizelge 4'te verilmiştir. Çizelgeye göre 2016 yılı üretim miktarı en fazla olan il Rize olurken bunu sırasıyla Trabzon, Artvin, Samsun ve Ordu illeri takip etmiştir. Üretimin en fazla Rize'de olmasının sebebi çay bitkisinin Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nde özellikle de diğer illere göre üretimin en fazla Rize'de (859 bin ton) yapılmasından kaynaklanmaktadır. En düşük üretim miktarı olan il ise 761 ton ile Bayburt'tur. Bayburt ilinin soğuk olması ve yöreye özgü ekolojik

koşullara dayanabilen tür ve çeşitlerin yetiştirilmemesi üretim alanını ve üretim miktarını düşürmektedir. Meyve üretim alanlarındaki değişime bakıldığında en fazla azalma %66 ile Bayburt ilinde görülmekte, bunu Çorum (%23) ve Artvin (%13) izlemektedir. Karabük, Amasya, Zonguldak, Samsun, Ordu gibi illerde üretim alanı artarken üretim miktarı azalmıştır. Bartın, Gümüşhane, Tokat, Trabzon gibi illerde hem üretim alanı hem de üretim miktarı artmıştır. Özellikle bu iller içinde Tokat meyvecilik için uygun ekolojik koşullara sahip olması ve ürünlerin değerlendirilmesi açısından da tarım sanayisinin gelişmesi üretim alanını ve üretim miktarını artırmaktadır.

Çizelge 4. 2010-2016 yılları itibariyle Karadeniz Bölgesi'nde illere göre toplam meyve üretim alanı ve üretim miktarı arasındaki değişimleri

İller	Meyve Üretim Alanı (da)	Meyve Üretim Miktarı (ton)	Meyve Üretim Alanı (da)	Meyve Üretim Miktarı (ton)	Karadeniz Bölgesi Meyve Üretim Alanındaki Yıllara Göre Değişimi (%)	Karadeniz Bölgesi Meyve Üretim Miktarındaki Yıllara Göre Değişimi (%)
	2010	2010	2016	2016	2010-2016	2010-2016
Bayburt	1608	1620	535	761	-66.73	-53.02
Düzce	628.972	95.007	628.973	65.491	0.00	-31.07
Bolu	38.908	38.341	38.055	33.784	-2.19	-11.89
Karabük	5.571	8.870	6.520	7.823	17.03	-11.80
Bartın	44.707	22.378	73.006	28.278	63.30	26.37
Çorum	109.965	41.993	84.548	41.264	-23.11	-1.74
Amasya	51.037	80.141	67.473	78.265	32.20	-2.34
Giresun	1.210.615	122.283	1.197.678	86.794	-1.07	-29.02
Artvin	221.824	166.113	190.976	179.468	-13.91	8.04
Gümüşhane	15.690	10.437	16.789	10.985	7.00	5.25
Zonguldak	250.674	48.188	256.858	44.147	2.47	-8.39
Sinop	28.092	22.862	29.889	22.580	6.40	-1.23
Samsun	920.745	149.274	971.892	134.795	5.55	-9.70
Tokat	143.491	90.959	148.420	98.365	3.44	8.14
Trabzon	788.172	342.468	819.081	351.952	3.92	2.77
Ordu	2.011.319	175.064	2.276.526	120.048	13.19	-31.43
Rize	537.191	893.335	529.158	871.989	-1.50	-2.39

Karadeniz Bölgesi illerinde 2016 yılı itibariyle üretim alanı ve üretim miktarıyla dikkat çeken başlıca

meyve türleri Çizelge 5'te verilmiştir.

Çizelge 5. Karadeniz Bölgesi'nde iller itibariyle yetiştiriciliği yapılan başlıca meyve türlerinin bölge üretim alanı ve miktarındaki paylarının 2016 yılı itibariyle değişimi

İller	Başlıca Meyve Türü	Meyve Üretim Alanı (da)	Meyve Üretim Miktarı (ton)	Meyve Türünün Karadeniz Bölgesi Üretim Alanındaki Payı (%)	Meyve Türünün Karadeniz Bölgesi Üretim Miktarındaki Payı (%)
Bayburt	Elma	429	516	0.55	0.41
	Armut	101	154	0.59	0.30
	Kiraz	5	22	0.01	0.04
Düzce	Elma	254	3.308	0.33	2.61
	Armut	186	1.317	1.09	2.56
	Fındık	626.850	54.493	11.24	19.59
	Ceviz	1.389	513	1.18	1.40
	Erik	54	3.031	1.16	13.10
Bolu	Elma	18.592	23.221	23.92	18.31
	Üzüm	2.110	933	1.67	1.32
	Armut	1.584	3.350	9.31	6.51
	Fındık	12.016	228	0.22	0.08
	Ceviz	2.151	760	1.83	2.08
Karabük	Elma	1.218	1.827	1.57	1.44
	Üzüm	1.749	722	1.39	1.02
	Ceviz	2.704	1.101	2.30	3.01
	Şeftali	370	822	1.19	1.91
	Kiraz	258	742	0.51	1.33
Bartın	Elma	3.130	4.884	4.03	3.85
	Armut	1.971	4.583	11.59	8.91
	Fındık	59.375	7.153	1.06	2.57
	Kestane	710	3.277	16.69	23.17
	Erik	734	2.480	15.83	10.72
Çorum	Üzüm	36.879	13.972	29.22	19.72
	Elma	6.806	7.030	8.76	5.54
	Kiraz	7.201	4.312	14.30	7.72
	Ceviz	31.038	6.564	26.40	17.93
	Armut	277	2.464	1.63	4.79
Amasya	Üzüm	7.509	5.688	5.95	8.03
	Elma	15.219	25.950	19.58	20.46
	Şeftali	6.227	7.171	20.07	16.64
	Kiraz	25.291	25.008	50.24	44.75
	Ceviz	9.539	2.998	8.11	8.19
Giresun	Kivi	2.125	1.525	15.37	8.87
	Elma	1.206	5.290	1.55	4.17
	Armut	152	3.358	0.89	6.53
	Fındık	1.170.872	37.591	21.00	13.51
	Çay (yaş)	20.222	30.988	2.65	2.30

Çizelge 5 (devamı)

Artvin	Üzüm	1.802	1.182	1.43	1.67
	Elma	2.121	2.810	2.73	2.22
	Fındık	86.943	5.022	1.56	1.81
	Ceviz	7.738	2.128	6.58	5.81
	Çay (yaş)	85.772	155.733	11.23	11.54
Gümüşhane	Elma	3.580	4.091	4.61	2.99
	Armut	666	1.837	3.91	3.57
	Dut	102	1.074	14.17	8.03
	Fındık	8.000	483	0.14	0.17
	Ceviz	2.597	976	2.21	2.67
Zonguldak	Elma	3.187	2.979	4.10	2.35
	Armut	2.208	2.201	12.98	4.28
	Kiraz	2.227	1.795	4.42	3.21
	Fındık	236.185	28.428	4.24	10.22
	Ceviz	9.606	2.309	8.17	6.31
Sinop	Elma	3.141	5.420	4.04	4.27
	Armut	1.099	2.971	6.46	5.78
	Kiraz	805	1.829	1.60	3.27
	Ceviz	6.249	1.724	5.31	4.71
	Kestane	130	4.001	3.06	28.28
Samsun	Elma	4.925	18.965	6.34	14.95
	Şeftali	12.666	19.199	40.82	44.55
	Fındık	936.087	67.855	16.79	24.39
	İncir	230	2.283	46.75	23.76
	Erik	92	3.087	1.98	13.34
Tokat	Üzüm	66.805	42.625	52.92	60.15
	Elma	11.107	13.228	14.29	10.43
	Şeftali	10.094	12.153	32.53	28.20
	Kiraz	5.987	6.435	11.89	11.52
	Vişne	5.277	6.268	57.47	44.23
Trabzon	Fındık	655.525	28.978	11.75	10.42
	Çay (yaş)	158.252	303.860	20.72	22.51
	Armut	54	2.910	0.32	5.66
	Elma	223	5.423	0.29	4.28
	Kivi	1.430	2.035	10.35	11.83
Ordu	Kivi	2.974	4.841	21.51	28.15
	Elma	152	6.532	0.20	5.15
	Fındık	2.270.923	93.030	40.72	33.44
	Ceviz	2.147	3.118	1.83	8.51
	Armut	0	3.741	0.00	7.27
Rize	Kivi	3.624	5.554	26.22	32.29
	Armut	5	1.101	0.03	2.14
	Fındık	25.389	881	0.46	0.32
	Çay (yaş)	499.318	859.356	65.39	63.66
	Mandarin (satsuma)	0	1.729	0.00	36.52

Çizelgeye bakıldığında fındık yetiştiriciliğinde ön plana çıkan iller sırasıyla Ordu, Samsun, Düzce ve Giresun'dur. Bu iller içerisinde en fazla üretim alanına ve üretime miktarına sahip olan il Ordu (%33)'dur. Çay üretiminde öne çıkan iller sırasıyla Rize, Trabzon, Artvin ve Giresun illeridir. Bu iller içerisinde en yüksek üretim payına sahip olan il Rize (%63)'dir.

Elma üretiminde dikkat çeken illerimiz sırasıyla Amasya, Bolu, Samsun ve Tokat'tır. Bu iller içerisinde Amasya ili %20'lik payla Karadeniz Bölgesinde elma üretimi ile ilk sırayı almaktadır. Kiraz yetiştiriciliğinde ise en fazla üretim miktarına sahip olan iller Amasya, Çorum ve Tokat'tır. Bu iller içerisinde %44'lük payla Amasya ili üretim de ilk sırada yer almaktadır. Vişne üretiminde Karadeniz Bölgesinde en fazla paya sahip olan ilimiz Tokat (%44), şeftali üretiminde ise bölgede ön plana çıkan iller sırasıyla Samsun (%44), Tokat (%28) ve Amasya (%16)'dır. Çizelge 5'te görüldüğü gibi sert ve yumuşak çekirdekli meyvelerin bölgede özellikle Tokat ve Amasya illerinde yoğun olarak yetiştiriciliği yapılmaktadır. Karadeniz Bölgesi'nde üzüm üretimi en fazla Tokat (%60) ve Çorum (%19) illerinde yapılmaktadır. Kivi üretiminde en fazla paya sahip iller Rize (%32) ve Ordu (%28)'dur. Sert kabuklu meyve türlerinden ceviz üretiminde en fazla paya sahip olan il Çorum (%17); kestane üretiminde en fazla üretim payına sahip olan illerimiz ise Sinop (%28) ve Bartın (%23)'dir.

SONUÇ

Karadeniz Bölgesi'nin Türkiye meyve yetiştiriciliğindeki üretim alanı ve üretim miktarlarının ortaya konulduğu bu makalede istatistik veriler karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Genel olarak Türkiye meyve üretim alanı ve üretim miktarındaki payına bakıldığında önemli bir yere sahip olduğu

görülen Karadeniz Bölgesi'nin meyveciliği ile ilgili aşağıda belirtilen tespitler yapılmıştır.

Karadeniz Bölgesi meyve yetiştiriciliğinde fındık ve çay bölge için en önemli türlerdir. Çayın % 100'ü ve fındığın % 66'sı Karadeniz Bölgesi'nde üretilmektedir. Yaşlanmış olan fındık ve çay bahçelerinin daha yüksek ve kaliteli verim alınabilmesi için ismine doğru çeşitlere ait fidanlarla yenilenmesi bölge çiftçileri ve meyveciliği için yararlı olacaktır.

Karadeniz Bölgesi'nde özellikle Amasya ve Tokat illerinin meyvecilik için uygun ekolojik koşullara sahip olması ve ürünlerin değerlendirilmesi açısından da tarım sanayisinin gelişmesi bu illerdeki hem üretim alanını hemde üretim miktarını artırmaktadır. Bölgede üzüm ve üzüksü meyve türlerinden özellikle yöreye uygun olan çilek, üzüm ve kivinin, sert kabuklulardan ise fındık ve cevizin yetiştiriciliğine gereken önemin verilmesi bu türlerin bölgede yetiştiricilikteki payının artırılmasını sağlayacaktır.

Özellikle arazi yapısının tarıma çok elverişli olmadığı yada küçük alanlarda bölge halkının da ekonomik anlamda gelir elde edebileceği bodur meyveciliğe yönelik yetiştiricilik sistemlerinin uygulanması bölge meyveciliğine katkı sunacaktır. Bu yetiştiricilik sistemlerinin seçiminde bölgeye uygun tür ve çeşitler ile uygun anaç ve çeşit seçimi yapılmalıdır.

Sonuç olarak Karadeniz Bölgesi'nin, meyvecilik için iklim ve toprak koşullarının uygun olması, üretim alanlarının fazla olması, bölgedeki ürünlerin değerlendirilmesi açısından tarım sanayisinin (özellikle meyve suyu) gelişmiş olması ve verimli ovalara sahip olması dolayısıyla meyve yetiştiriciliği açısından ekonomik olarak önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu YS, Çelik H, Çelik M, Fidan Y, Gülşen Y, Günay A, Halloran N, Köksal Aİ, Yanmaz R, 2015. Genel Bahçe Bitkileri (Güncelleştirilmiş 7. Baskı). Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı, Yayın No: 1630. Ankara, 369 s.
- Akbulut M, Karataş A, Yazıcı K, Bakoğlu N, Büyükdiñç DT, Göksu B, 2015. Karadeniz Bölgesi'nde Bahçe Bitkilerinin Mevcut Durumu ve Potansiyeli. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi 8 (2): 33-37.
- Anonim 2017. Karadeniz Bölgesi. <http://www.cografya.gen.tr/egitim/bolgeler/karadeniz.htm>. (Erişim tarihi: 10.10.2017)
- Beyhan Ö, Şimşek M, 2007. "Kahramanmaraş Merkez İlçe Bademlerinin (*Prunus amygdalus* L) Seleksiyon Yoluyla Islahı Üzerinde Araştırmalar.", Bahçe Dergisi, Cilt No: 36(1-2), 11-18,

- FAOSTAT 2017. Statistical Yearbook of the Food and Agricultural Organization. www.fao.org/docrep/018/i3107e/i3107e03.pdf (Erişim tarihi: 15.02.2018)
- Öztürk A, Karabulut B, 2017. Karadeniz Bölgesi'nde Organik Bitkisel Üretim. Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 5(13): 1705-1713.
- Şimşek M, Kara A. 2016. Diyarbakır Meyvecilik Potansiyeline Genel Bir Bakış. Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu. 2-5 Kasım 201, Diyarbakır (Basımda).
- Şimşek M, Gülsoy E, 2017. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Nar (*Punica granatum* L.) Potansiyeli Konusunda Bir Araştırma. Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 7(2), 131-141.
- TÜİK 2017. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://biruni.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul> (Erişim Tarihi: 15.02.2018)